

TALLÓZÁS

Tőkésországok valutaproblémái

(Lumea, 305.)

Costin Kirițescu a First National City Bank of New York évkönyvének adatait elemezve összegezi a tőkés országok pénzügyi gondjainak súlyosbodását az 1967-ben végződött évtizedben (az átfogó nemzetközi statisztikák a nyilvántartás és érvényes összehasonlítás technikai nehézségei miatt rendszerint lemaradnak egy-két évvel). Megemlíti mindenekelőtt a legtárgyalagosabb vizsgálódások kritériumai szerint is érvényes ama tényt, hogy a tőkés országok nemzeti valutái a határozott gazdasági növekedés éveiben is veszítenek vásárlóértékükből. Azonos pénzügyi szempontok miatt mindenütt kevesebbet lehet vásárolni, mint néhány esztendővel ezelőtt.

Meglepő, hogy az értékcsökkenés Közép- és Dél-Amerika három államában, Guatemalában, El Salvadorban és Venezuelában volt a legjelentéktelenebb. 1957-hez képest 1967-ben a guatemalai quetzal mindössze 1, a salvadori colón 6, a venezuelai bolívar pedig 12 százalékot veszített értékéből.

A nagy tekintélyű, „kemény” valuták értékcsökkenései az említett periódusban a következőképpen alakultak: USA dollár 16; belga frank 20; NSZK márka 21; svájci frank 24; font sterling 25; olasz líra 29; yen 24; francia frank 38 százalékos. A lemorzsolódás rekorderei a spanyol peseta (50%), a bolíviai peso (51%), a török líra (55%), a kolumbiai peso (50%). Az argentin peso és a brazil cruzeiro esete világviszonylatban rendkívüli: előbbi értékének mindössze hat, utóbbi pedig két százalékát őrizte meg.

Kirițescu az elértéktelenedés ütemét is felméri. Megállapítja a tendencia határozott gyorsulását. Míg az elértéktelenedés — 45 országra számítva — az évtized során átlag évi 3,3 százalékos volt, 1967-ben már elérte a 3,8 százalékot.

A világgazdaság, s ezen belül a világkereskedelem szempontjából az elértéktelenedés problémái a paritás, a valuták

egymáshoz viszonyított értékének körében konkretizálódnak. A valuták belső értéksökkenése nem befolyásolja közvetlenül nemzetközi paritásukat. Ha valamelyik ország pénznemének értéke belső viszonylatban ötven százalékkal csökken, s más országoké változatlan marad (ez csak példahipotézis!), a szóban forgó ország valutája a nemzetközi piacon csupán eredeti értékének a felét érné meg, más szóval hozzá mérten a külföldi valuták árfolyama a kétszeresére emelkedne. De a valóságban a dolgok nem így történnek, több ok következtében, s ezek sorában fontosak a nemzetközi pénzügyi egyezmények.

A szerző a továbbiakban a szabályozó nemzetközi egyezmények hatékonyságának korlátaival foglalkozik, és — most már hosszabb időszakot és 109 állam pénzügyeit alapul véve — megállapítja, hogy 1949—1967-ig a tőkés szférában összesen 226 paritás-módosítást eszközöltek (223 leértékelést és 3 újraértékelést).

Tizenkét iparág pénzneme mindvégig megőrizte paritását, ám közülük csupán a japán yen és a svájci frank játszik említésre méltó szerepet a világ pénzügyeiben.

Costin Kirițescu az önellentmondásos infláció és az elértéktelenedés szoros összefüggését is vizsgálja, majd rátér a lemorzsolódás társadalmi következményeire. Ez utóbbiakkal összefüggésben állapítja meg: „Igaz az, hogy az említett időszakban a bérek is emelkedtek, de nem az elértéktelenedéssel azonos arányban. S e tényt nem csupán mennyiségi, hanem minőségi vonatkozásaiban is figyelembe kell vennünk; még ha bizonyos országokban a bérek »lépést is tartottak« a pénznemek vásárlóértékének csökkenésével, az elégtelenség a gazdasági fejlődés és a műszaki-tudományos haladás mértékében egyre növekvő anyagi és szellemi szükségletekhez mérten jelentkezik.”

Színpadkép és szobor

(România literară, 1969. 45.)

Egész oldalas mellékletet szentel a lap — meggyőző reprotákkal — a Képzőművészek Szövetsége ez évi kitüntettjei, Tóth László és Szervátiusz Tibor művészetének.

Tóth László művészportréjának megrajzolásakor a kritikus — Livia Drăgoi — kimondatlanul is onnan in-

dult el, ahonnan egyébként a kitüntetés apropójából a sajtóban megjelent valamennyi méltatás szerzője: ti. a díszlettervezést vállaló festőművész dilemmájából. Főlemlíti, hogy Miklóssy Gábor tanítványa volt, a festészetben debütált és sejtteni hagyja, „hogy átváltása“ a díszlettervezésre nem is lehetett olyan egyszerű. Következtetése viszont kategorikus: Tóth Lászlót négyéves szcenográfusi múlt (14 díszletterv!) tapasztalata után főntartás nélkül tekinti egy személyben képzőművésznek és a színpad művészenek. Tóth László színpadtervei — állapítja meg — egységes és átgondolt művészi elképzelés termékei. Felfogásában a színpadkép azonosul az előadással, távol áll attól, hogy csupán illusztrációval szolgáljon a közönségnek, részt vállal a drámai katarzis teljessé tételeben. Arthur Miller *Bűnbeesés után* című drámájának színpadképe talán a legjobb érv a fentiek igazolására. Nemcsak a drámai jelenetek egyetlen képen összpontosított szimultán jelzéseivel alkot szemléletileg és hangulatilag tökéleteset a színpadkép szerzője, hanem mechanikus effektusaival (különleges fényhatások alkalmazásával például) a közönség aktív részvételét is fokozza. A Báiešu-darab (*Megbocsátás*) absztrakt színpadképe ugyanakkor plasztikus megtervezésében, drámai fény-árnyék játékában nyújtott maradandó élményt.

Szervátiusz Tibor művészetének eredőit követve, a cikkíró a fiatal szobrász szemléleti közösségét mutatja ki édesapja, Szervátiusz Jenő művészségével és művészet-etikájával. Követi azt a fejlődési szakaszt, melyen a modern művészet öntörvényű útjait járó alkotó első „egyéni“ szobrai a *Dózsa*-ábrázolásig és a díjnyertes *Doftanáig* eljutott.

A *Dózsa*-kompozíció — írja —, melynek expresszivitását a mondanivaló felfokozott belső átélése határozza meg, föltétlenül új korszakot jelez Szervátiusz Tibor szobrászatában. A díjnyertes szobor-kompozíció egyébként nem ősfomájában, hanem átdolgozott, technikailag tökéletesített, monumentálisabb változatában él tovább Szervátiusz „útjelző“ alkotásai sorában. S az a körülmény, hogy a szobrászt az első változat után is foglalkoztatta a téma, a cikkíró érvelése mellett bizonyít.

A *Szamosújvári kút* szobrászi-kompozicionális értékeinek méltatásához tartozik, hogy Szervátiusz Tibor végül is barokk környezetbe tervezett, szellemében „barokk“ szobrot álmódott. A cikk szerzője által emlegetett szobrászi játé-

kosság, könnyedség tehát e rendkívüli a művészi feladatnak, hallatlanul izgalmas szobrászi elképzelésnek tulajdonítható.

Örök kortársunk, Dosztojevszkij

(*Secolul 20, 1969. 4.*)

Századik számát az Írószövetség világ-irodalmi folyóirata kimeríthetetlen témának, Dosztojevszkij életének és művének ajánlja. Illusztris szerzők kiemelkedő tanulmányai közül a fiatal angol esztéta, George Steiner írása (*A „gótikus“ regénytől Dosztojevszkij tragikus-fantasztikus realizmusáig*) a komparatista történeti szempont páratlanul eredeti érvényesítésével kelti fel a figyelmet.

Dosztojevszkij sajátos alkotási módszerének természetét kutatva, Steiner mindenekelőtt magát az író t idézi: „Azt mondják rólam, hogy pszichológus vagyok. Tévedés. Egyszerűen realista vagyok, a szó legerőteljesebb értelmében.“ S noha — amint a továbbiakban meggyőzően kiderül — Steiner korántsem tekinti a *Bűn és bűnhődés* szerzőjét a valóság szolgái másolójának, szükségesnek érzi, hogy leszögezze: „Nem egy olyan mozzanat, mely a túlzás és a kitalálás jegeit viseli, valójában határozottan ön-életrajzi indítékúnak bizonyul.“ Betegsége, az epilepszia, viharos szerelmei, nem utolsósorban pedig éppen politikai üldözöttsége, mely a kivégzőosztag előtti végtelen percekig a szibériai börtönben töltött éveket, nem mindennapi megrázkódtatások átélésével gazdagította képzeletét csakúgy, mint valóságismeretét, elfogosította Dosztojevszkijt, hogy így nyilatkozzék egyik levelében: „... amit az emberek többsége fantasztikusnak és rendkívülinek lát, az számomra nem egyéb, mint az igazság kvintesszenciája.“

Steiner azonban nem korlátozza sem önvallozásokra, sem életrajzi adatokra a páratlan életmű forrásait. Dosztojevszkij regényeinek környezetét, hőseit, hangulatát, melyben a rettenet, a szenvedés, az ártatlanok mártírúma, a bűnök tobzódása, a titokzatos gyilkosságok és az ördögök vagy az angyalok kategóriájába sorolható alakok sokasága található, visszavezeti a kor irodalmi ízlésére. Ez az ízlés, ezek a kellékek éppúgy fellelhetők Balzac és Dickens, Victor Hugo és a Brontë nővérek, vagy még előbb: Schiller, Puskin műveiben, mint az olyan irodalomalatti termékekben, mint Anne Radcliff és Eugène Sue rémregényeiben, melyeket csakúgy faltak a kor olvasói,

a művelteket is beleértve. A sötét hatalmaknak, a borzalomnak ez a tenyészetek főként a nagyvárosok nyomorúságos síkátoraiból került a giccs-termékekbe s a klasszikus remekművekbe egyaránt. Ezt a hagyományt, melyre a továbbiakban felfűzi Sade-tól és E. T. A. Hoffmann-tól Kalkáig a fantasztikumot a realitással ötvöző szerzők rangos sorát, Steiner a *neogótikum* szellemes gyűjtőfogalmába sűriti.

Dosztojevszkij egy személyben volt a neogótikus rettenet-irodalom örököse és a századunkban kiteljesedett tragikus fantasztikum egyik megteremtője, jóllehet minden idők realista prózájának egyik felülmúlhatatlan mesterét tiszteljük benne. Nem véletlen, jegyzi meg Steiner, hogy éppen ő ismertette meg az orosz közönséggel Edgar Allan Poe művészetét.

Steiner szerint Dosztojevszkij abban látta feladatát — mely alkati adottságainak, élettapasztalatának és a kor követelményeinek egyaránt megfelelt —, hogy „megragadja és kézzelfoghatóvá tegye az emberi sors hiteles adatait annak szélsőséges és döntő válság-sorozatában; hogy a tapasztalatot tragikumként tolmácsolja... s közben mindvégig megmaradjon a modern városi élet természetű díszletei között...”

**„A jóléti társadalom árnyékában”
avagy
„A gazdagok paradicsoma”**

(*Der Spiegel*. 1969. 39.)

Erdemes ideiktatni a két mottót, amely a német hetilap *A gazdagok paradicsoma* című cikkét bevezeti. Az egyik: „A gazdasági hozamok igazságos elosztásának és a szociális törvényhozásnak népünk vagyontalan rétegeit nagymértékben tulajdonnal rendelkező emberekké kell tennie” (*A Christlich Demokratische Union düsseldorfi Irányelveiből*, 1949). A másik: „Természetesen és sajnálatosképpen nálunk is léteznek társadalmi igazságtalanságok. De annak, aki felpanaszolja őket, nem szabad szemet hunynia afölött, hogy Németország SZK-ban 1969-ben egymillió új autót vásároltak. Egymilliót egyetlen felév alatt!” (*Bild-Zeitung*, 1969).

A félremagyarázhatatlan igazság már a Spiegel-cikk első bekezdéséből kitűnik: „Kereken 2380 nyugatnémet vállalkozó és tőkések 1965-ben fejenként átlagosan 190 000 márka havi jövedelemmel rendelkezett. Ugyanabban az évben a bér munkások és az alkalmazottak egyharmada maximum

havi 500 márkát keresett: tizenkét hónap alatt annyit, amennyit a milliomosok 23 óra alatt.

Németország SZK nagyáruházai 1967-ben minden más gazdasági ágánál nagyobb fizetéseket juttattak vezetőségi tagjaiknak: havi átlagban 45 303 márkát. A faburkolatú igazgatósági emeletek alatt az áruházakban a Szövetségi Köztársaság legrosszabbul fizetett alkalmazottai dolgoznak. Havi átlagkeresetük 1014 márkát tett ki — amennyit a Top-Management urai öt óránként vágtak zsebre.

1966-ban a Szövetségi Köztársaság 15 247 polgára fizetett adót egymillió márkánál nagyobb vagyon után. Németország 34 leggazdagabb emberének vagyona évi több mint 10 millió márkát hozott fejenként. Ennek a kis csoportnak — amelyhez Friedrich Flick és Herbert Quandt gyárosok, Axel Springer, a sajtócépa, a Thurm és Taxis család feudális nemzetsége is tartozik — kerek 680 millió márka jövedelmet kellett bevallania, pontosan kétszer annyit, mint a duisburg-hamborni August Thyssen Hütte A. G. (a Thyssen Kohóművek Részvénytársaság) 29 000 alkalmazottja együttesen.

A nyugatnémet háztartásoknak majd a fele 1961-ig még 2000 márkát sem tehetett félre a jövedelméből. Ez az összeg csak arra elég, hogy a családfenntartó temetési költségeit fedezze. Kereken 3 millió családnak, közel 9 millió családdal nincsen más tulajdona, mint szerény lakberendezése és ruhatára.

Ez a rideg valóság, és ez mindazoknak a terveknek és ígéreteknek a gyakorlati eredménye, amelyeket a kereszténydemokrata kormányok Adenauer óta a jelenlegi „nagy koalícióig” tettek. A számadatokból világosan kitűnik, hogy tulajdonmegosztás tekintetében a „gazdasági csodának”, tehát a nyugatnémet ipar gyors újraépítésének és modernizálásának kizárólagos haszonélvezői a régi tőkés és az újgazdagok. A munkások „részesedésének”, a tulajdon igazságosabb elosztásának hirdetői megmaradtak kegyes óhajuknál, az adóztatás és az állam pénzügyi politikája továbbra is a gazdagoknak kedvez. A választások küszöbén a legkülönbözőbb formákban felújított részesedési és vagyon-megosztási tervek sem ígérnek többet, mint az előzők, amelyek teljesen érintetlenül hagyták a mammut-tőkés hatalmát, és semmiben sem akadályozták a gazdagok és a vagyontalanok között a szakadék mélyülését.

A *Der Spiegel* prognózisa a továbbiakra nézve is borúlátó: „Hála annak a po-

litikai maximának, hogy semmi sem történhet, ami a vagyonosokat akár csak homlokkráncolásra készítetné, a multimilliomok vékony rétege a jövőben is mind gazdagabb és exkluzívabb marad.“

Hessen pénzügyminisztere, Albert Oswald közölte, hogy landjában 1247 polgár tulajdonában van az adóköteles vagyonnak több mint 40 százaléka. A maradékon 40 882 állampolgár osztozik. Hessen több mint ötmillió lakosa egyáltalán nem rendelkezik jövedelmi adó alá eső vagyonnal.

A tudományos intézetek becslése szerint a nemzeti jövedelem 1979-ig körülbelül 1200 milliárd márkával fog növekedni. Ennek az összegnek a zöme — ehhez a legkisebb kétség sem fér — megint csak a privilegizált két százalék birtokába jut.

Amint a Szövetségi Munkaügyi Minisztérium igazgatója, Franz Koester felpanaszolja, már ebben az évben „a vállalkozók vagyonának olyan robbanásszerű növekedése várható, amely mellett minden eddigi eltörpül“.

Mikor született Napóleon?

(*Le Figaro littéraire*, 1212.)

Furcsa kérdését, mely zavarba hozhatja a világméretű Napóleon-bicentenárium ünneplőit, Gilbert de Chambertrand előbb a lexikonok, történelemkönyvek közismert adataival válaszolja meg: 1769. augusztus 15-én, keddi napon. Csakhogy más adatok is vannak, melyekről mit sem tud a nagyközönség.

A Boldogasszony-napi születést, mely a horoszkópokat buzgón tanulmányozó császár számára azzal az előnnyel is járt, hogy alátámasztani látszott — az Orosz-lán jegyében világrajóttek „fejedelmi elhivatottságával“ — a maga uralkodásra természetét, számtalan dokumentum hitelesíti. Számuk és forrásaik különös-képp felkeltik a történettudós gyanúját. Joseph Bonaparte, a császár bátyja memoárjaiban ezt az adatot hagyományozza az utókorra. Még figyelemreméltóbb d'Abrantes hercegnő emlékiratainak az a passzusa, ahol Madame Laetizia bizalmas körben tett emlékezését rögzíti, még hozzá szinte a fiát Franciaország teljhatalmú urává emelő államcsíny másnapján: „... elmesélte nekünk, hogy a Miasszonyunk napján, az ünnepi misén érték utol a fájdalmaik, alig volt ideje hazatérni, már világra is hozta, egy ócska szőnyegen, Napóleon.“

Az ajjaciói anyakönyvnek az a lapja viszont, amelynek Napolione Buonaparte születésének dátumát kellene tartalmaznia — hiányzik. Szemmel láthatóan ki tépték. Megmaradt viszont egy az államcsínyt három évvel megelőző keltezésű hivatalos okmány: Napóleonnak, a Forradalom fiatal tábornokának polgári házassági szerződése Josephine de Beauharnais-val. A jövendőbeli császárné itt valóságos koránál négy évvel fiatalabbnak szerepel, vagyis alig néhány hónappal idősebben a szépreményű vőlegénynél. Éppen a szépasszony hiúságával magyarázható „kiigazítás“ hitelesíti a másik adatot, Napóleon születésének dátumát: 1768. február 5 ...

Amint az egy köztársasági tábornoktól várható volt, a házasság nélkülözötte az egyház áldását. Am telts az idő, s a koronázása előtt álló császárelőtet híres tombolásainak egyikére ingerelte a pápa üzenete, hogy Napóleon és Josephine császári párrá koronázását elengedhetetlenül meg kell előznie a legalább utólagos — egyházi esküvőnek ... A dühroham érthető volt: a formások során előkerülne az indiszkrét házasságlevél, egészen más születési időponttal, mint amit az államcsíny óta, ő és családja, bizalmasai szakadatlanul igyekeztek a köztudatba vénsi. A pápa igényelte szertartás ezért aztán különös körülmények között ment végbe: tanúk nélkül, az esketést magát Fesch bíboros, udvari gyóntató, a leendő császár nagybátyja végezte ... Ünneprontó okvetetlenkedéséért a pápa azzal lakolt, hogy új szentet beiktatnia a naptárba, Szent Napóleon, aki ragaszkodott hozzá, hogy nevenapját egyszerre ülje meg a Szent Szűzzel, vagyis: augusztus 15-én ...

Chambertrand pompásan dokumentált, szellemes cikke világosan kimondja azt is, milyen célt szolgált, mit akart feltétlen elhárítani a hamisításoknak s egyéb komédiáknak ez a valóban napóleoni gátlástalanságú özöne: 1768. február 5-én, Napolione Buonaparte olasz alattvalóként az akkor még a Génouai Köztársasághoz tartozó Korzikán született. A szigetet csak néhány hónappal később, 1769 derekán foglalták el a francia csapatok, s helyezték a francia korona fennhatósága alá. Napóleon előbb a nevet „franciásította“, majd születési adatait másította meg, hogy elfeledtesse olasz eredetének nyomait a franciákkal. Nemesak „valódi tettekkel, hamis adatokkal is »alakította« a történelmet“ — állapítja meg a cikk írója.

A tudás migrációja

(Saturday Review, LII. 31.)

Az amerikai folyóiratban Nuri Eren, Törökország ENSZ-képviselőjének helyettes vezetője a szellemi munkaerő-vándorlás sok gondot okozó problémájáról szóló cikkét a következő jellemző eset leírásával kezdi: „Egy török vállalkozó külföldi üzleti útra indult, hogy nyugatnémet és egyesült államokbeli beruházókkal tárgyaljon egy műtrágyagyár létesítéséről. Frankfurtban kiderült, hogy a gyár tervezője dél-afrikai, az építésvezető mérnök pedig iráni. Az üzletembert a New York-i repülőtéren a vállalat kiviteli fősztályának indiai származású főnöke fogadta. A New Jersey-ben működő telepet pedig egy török vegyész mutatta be neki. Aznap este találkoztam az üzletemberrel. Késereuen panaszkodott: törökországi vállalkozásához képtelen megfelelő képzésű szakmai személyzetet toborozni.“

Nuri Eren a *brain drain* okozta fokozódó nehézségekről szólva, megemlíti, hogy több fejlődő ország kormánya drámai felhívással fordult a világ közvéleményéhez: elvéreznék a gyengén fejlett országok, ha a legelőrehaladottabbak továbbra is könnyörtelenül kiszivattyúzzák szellemi tőkéküket. A szakember-migrációval újabb komoly formában foglalkozni kényszerült az UNESCO, a nemzetközi együttműködési és gazdaságfejlesztési szervezet és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet. Az ENSZ Közgyűlésének fórumán afrikai részről elhangzott már a vád: az egykori gyarmatosítók a gyarmattalanítást követő új szakaszban nem érik be a drága természeti kincsek további kiaknázásával; a legértékesebbtől, a minden gazdagságot szülő szellemi potenciáltól fosztják meg az önálló államiságra csak nemrég berendezkedett népeket.

A török diplomata szerint négy év alatt Iránból a mérnökök 51,9, a tudósok 14,1 s az orvosok 10%-a vándorolt ki, s vállalt munkát külföldön. A közegészségügy megsínyli az orvosok nagy arányú emigrálását. Libanonból 35,5, Törökországból 15,2, a Fülöp-szigetekről 19,3%-uk távozott más országba. Afrikában ennél is rosszabb a helyzet. Egyetlen példa: 150 kameruni orvosból 100 Franciaországban dolgozik, 6-an másfelé szerződtek, csak 44-en maradtak otthon.

Az okok? A cikk írója a *brain drain* érdekes történelmi áttekintésével gazdagítja ugyan a probléma gyarapodó iro-

dalmát, de megoldási javaslaival képtelen felülemelkedni a jámbor óhajok szintjén, s a felületi „kommunikáció-elméletek“ egyik változatával magyaráz. „A világvizonylatú mobilitást a közlekedési forradalom okozta. Ez a forradalom az emberiség történetében eddig ismeretlen méretű vándorláshoz vezetett. Ugyanakkor előmozdította minden társadalom belső ügyeinek egyetemes megismerhetőségét. A jólétesültség a szakemberek transznacionális közösségeinek kialakulását eredményezte. Afrika dzsungeljeiből jött orvosok, az Andokból származó mérnökök kozmopolita központok orvosaival és mérnökeivel dolgoznak együtt. A transznacionális pool (érdekszövetkezet) tette alkalmassá a legelszigeteltebb szakembereket is arra, hogy oda igyekezzenek, ahol nagyobbak az esélyek...“

Gazdaságpolitikai felületességről tanúszkodó végkövetkeztetései és javaslatai egyikében „az intellektus elillanása“ ellen Nuri Eren azt javasolja, hogy a gyengén fejlett országok előrehaladott országokban tanuljék meg a hallgatóit a tanintézetek helyezték el a hazai környezetnek megfelelő otthonokban, mert ez — úgy mond — hozzájárulhat „szökésük“ megelőzéséhez.

Fénytorony és kibernetikus város

(L'Express, 1969. 939.)

Nicolas Schöffer párizsi szobrász és urbanista a jövő várostervezőjének tartja magát, bár inkább a múlt embere — hatvannégy éves. Bizarr nézeteivel az utóbbi két évtized folyamán alapjaiban támadta meg a hagyományos művészetet, világhírre tett szert, még a Szovjetunió fiatal értelmisége körében is akadtak követői. *Kibernetikus város* című könyve méltó feltűnést keltett. Vezérelve, hogy egyetlen műterembe kell összehozni a művészt, a technikust és a tudóst, s e két utóbbinak is a művészet szolgálatába kell állnia. Schöffer századunk új művésze mellett tesz hitet, s azt négy jelzővel ruhazza fel: „spatio—lumino—chromo—dynamique“. Mindez önmagában is elég ahhoz, hogy Schöffert elátkozzák a szakemberek, és felkapják a magazinok. Ennél azonban több is történt. A mester elkészítette egy 322 méter magas, 60 méter átmérőjű fénytorony tervét. 1973-ban fogják felállítani a tornyot Párizs északnyugati külvárosában, a Dé-

fense téren. Erről faggatta Schöffert a *L'Express* munkatársa.

A fényszobrász közli, hogy tornyának acélváza sokkal kevesebb anyagot fog igényelni, mint a hasonló magasságú Eiffel-torony. 114 tengelyre 260 tükröt szerelnek, s azok négy irányba fogják vetíteni a fényt különböző sebességgel. A vázon körülbelül 3000 vetítógépet helyeznek el tízes csoportokban. Külön fényágyúk két-három kilométer távolságra fényugarakat vetítenek majd az égre. Több mint kétezer villanólámpa bocsát ki programszerűen robbanófényt. Elszórtan színes füstfelhők emelkednek fel. A torony állandóan változtatni fogja színét, ütemét és sebességét. Lesz úgy, hogy a torony egészen eltűnik.

Az interjúból megtudjuk, hogy a párizsi fénytorny nem elszigetelt jelenség. Schöffernak messzemenő tervei vannak a jövő kibernetikus városának felépítésére, s ebben szobrok helyett „fényhatások” fogják dúsítani a köztereket. Párizs — úgymond — gyönyörű, de egy darab középkor. Brasília modern város, de ezen is túlhaladt már az idő. Franciaország pusztaság, felületének csak 40%-a van beépítve. Egyes szűkre szabott városai nem tudnak terjeszkedni.

Ezt az ellentmondást — folytatja Schöffér — csak a kibernetikus városrendezés oldhatja fel. A jövő városa három részből áll: a munka, a pihenés és a szabad idő városából. A munka városa függőleges irányú, mert vertikális helyzetben végezzük mind a testi, mind a szellemi munkát. Példa a 420 méter magas Empire State Building, amelynek a tetejére két perc alatt lehet feljutni.

— De az alvás, ugyebár, vízszintes helyzetben történik? — veti közbe az újságíró.

Schöffér megnyugtató, hogy igen, de nem a „földön”, hanem 20–30 méter magas bungalókban. Hiszen már a hinduk rájöttek arra, hogy a magasban édesebb az álom, a földnek pedig teremni kell, ha mást nem, virágot.

— S milyen „szinten” töltik az emberek a szabad időt?

— Attól függ, hogy fizikai, tudományos vagy művészi elfoglaltságot választanak-e — folytatja Schöffér. — Mindenestre külön intézmény fogja biztosítani a szexuális életre szánt szabad idő felhasználását. Egy női mellet ábrázoló felhőkarcolóba felvonó viszi fel a

párokat megfelelő változatos szín-, fény- és hanghatások kíséretében, s onnan egy csigavonalú ereszkedőn fognak visszateretni a földszintre, ahol különböző művészi élvezetek várnak rájuk.

A társadalmat esztétizálni kell — vonja le a következtetést Schöffér. A tudományt és az ipart az esztétikum szolgálatába kell állítani.

— És akkor el fog tűnni maga a műalkotás? — tette fel aggódva a kérdést az újságíró.

— Számomra már el is tűnt — felelte Schöffér. — Az ember lesz a művészet alanya és tárgya.

Hídverés — a zenében

(*Musikhandel*, 1969. 4.)

A müncheni Goethe-Institut rendezésében Bukarestben, Iași-ban, Kolozsvárott és Brassóban bemutatott nyugatnémet zene-kiállításon 78 kiadó és 6 lemezgyártó vállalat képviseltette magát a világháború utáni termésének legjavával. Dr. h. c. Karl Vötterle, a mai német zeneműkiadás egyik vezéregyénisége, aki a kiállítást kezdeményezte és Bukarestben *A zene világhatalom — országhatárok nélkül* című beszédével megnyitotta, gondolatébresztő vezércikket írt erről az úttörő vállalkozásról a zenemű-, lemez- és hangszerkereskedelem hivatalos szaklapjába.

A Szövetségi Köztársaság Vötterle szerint nem a kultúra-exportőr öntudatával lépett fel Romániában, hanem hogy a kölcsönös kapcsolatokat keresse. „Romániában sokkal nagyobb szerepet játszik a zene, mint a Szövetségi Köztársaságban. Itt van mit tanulnunk; ebben a kultúr-cserében nemcsak adunk, hanem kapunk is” — írja, majd befejezésül hosszasan idézi Lucian Blagát, aki a mindenkori német hatást a román kultúra szempontjából katalitikusnak, önmagára ébresztőnek minősítette, ellentétben az utánzásra ösztönző francia befolyással.

A szerző a két ország zenei életének jövőbeli kapcsolatait illetően a kiállítást a legnagyobb reményekre jogosító első lépésnek tartja, és az ilyen jellegű, kölcsönös tiszteleten alapuló és egymás megismerését szolgáló „hidak” további építésére és fenntartására buzdít.